

המחרוזת - גי דה מופסאן - הסיפור

היא היתה אחת מאותן הנערות היפות והחינניות שנולדה, כמו בטעותו של הגורל, למשפחת עובדים. לא היו לה לא נדוניה, לא סיכויים ולא דרך להיות נודעת, מובנת, אהובה ונישאת לאיש בעל נכסים ועמדה, והפקירה עצמה לנישואים עם פקיד קטן מן המיניסטריון לחינוך.

טעמה פשוט היה, מאחר שמעולם לא הסכינה לטעם טוב ממנו. ואולם אומללה הייתה, כאילו היו נישואיה פחותים מערכה; מפני שנשים אין להן עמדה ולא כוח: יופיין, הדרן וחינניותן הם שתופסים את מקום המעמד והמשפחה. עדינותן הטבעית, חוש חנן האינסטינקטיבי וזריזות שכלן הם-הם סימני המעמד שלהן, המשווים את נערת הרחוב עם הגבירה הכבודה ביותר.

היא נישאה וסבלה ללא-קץ, כיוון שראתה עצמה כאילו נולדה לכל התענוגות והמותרות. סבלה מעניותו של ביתה, מקירותיו הדלים, מכיסאותיו הבלואים ומווילונותיו המכוערים. כל אלה הדברים, שנשים אחרות בנות מעמדה לא היו חשות בהם כלל, הציקו לה ועלבו בה. מראה של הנערה הברטונית, שבאה לעשות את העבודה בביתה הקטן, עורר בה חרטה מכאיבת-לב וחלומות שלא יתגשמו לעולם. היא ראתה בדמיונה חדרי אורחים שקטים, מקושטים מרבדים כבדים, מזרחיים, ומוארים בלפידים בנברשות-ברונזה נהדרות, כששני משרתים גבוהי-קומה במכנסיים צרים מנמנמים בתוך כורסאות רחבות לחומה של אח מבווערת. היא חזתה חדרי-סלון רחבי-ידיים רפודים משי עתיק ומרוהטים רהיטים נפלאים ומעשי-אמנות יקרי-מציאות; ועוד ראתה חדרים קטנים, נחמדים, נותני ריח-בושם, שנוצרו רק למסיבות של ידידים מקורבים; וגברים מפורסמים, מצליחים, שביקורם באלה החדרים מעורר את קנאתן של כל הנשים האחרות.

וכשיושבת הייתה לארוחת הערב ליד השולחן העגול, המכוסה מפה בת שלושה ימים, אל מול בעלה, שהסיר את המכסה מעל לקדירת-המרק וקרא בהתפעלות: "הה, נזיד שוטלנדי! אין טוב ממנו!" ראתה בדמיונה מאכלים עדינים, כלי-כסף נוצצים ושטיחים מצוירים בגיבורים מימים עברו ובציפורים נפלאות ביערות-אגדה; חזתה בדמיונה מאכלים עדינים מוגשים בצלחות נהדרות ולחשן של מלות-נימוסים, שמאזינים להן בחיוך רפה, אגב התעסקות בבשר הוורוד של דג-האלתית או בכנף של עוף עם אספרגוס.

לא היו לה לא מלבושים, לא תכשיטים, ולא כלום. ואת אלה אהבה יותר מכול; חשה עצמה כאילו למענם נוצרה. תאבה הייתה כל-כך לקסום, לצודד ולהיות חיננית ומושכת.

הייתה לה ידידה עשירה, חברת בית-ספר ישנה, וממאנת הייתה לבקר בביתה, מפני שבשובה הרבתה לסבול כל-כך. לאחר ביקורים אלה הייתה בוכה ימים תמימים מצער, מחרטה, מייאוש וייסורי-נפש.

ערב אחד חזר בעלה חוגג הביתה, ובידו מעטפה גדולה.

"הנה משהו בשבילך" אמר

קרעה במהירות את נייר המעטפה והוציאה מתוכה כרטיס מודפס, ועליו כתוב: "מיניסטר החינוך והגברת רמפוננו מתכבדים להזמין בזה את האדון והגברת ליזל לבית המיניסטריון ביום השני בערב, שמונה- עשר בינואר".

במקום לשמוח, כפי שמקווה היה בעלה, זרקה את ההזמנה בשאט-נפש אל השולחן ומלמלה:

"וכי מה רוצה אתה שאעשה בה?"

"אבל, יקירתי, חשבתי שתשמחי עליה. לעולם אין את באה בין הבריות. והנה הזדמנות נפלאה. בקושי רב השגתי הזמנה זו. הכול רצו בהזמנות; הן חולקו בהקפדה רבה, ורק אחדות מהן נמסרו לפקידים. תראי שם את כל האנשים החשובים: באמת חשובים".

היא נתבוננה בו בעיניים זועפות ואמרה חסרת-סבלנות:

"ומה, חושב אתה, עלי ללבוש לכבודה של הזדמנות זו?"

"אה... את השמלה שבה את הולכת לתיאטרון. היא יפה מאוד בעיניי..." והפסיק בדיבורו, נדכא ונבוך למראה אשתו שהחלה לבכות. שתי דמעות גדולות זלגו לאיטן מזוויות עיניה אל זוויות פיה.

"מה לך? מה לך?" שאל מבוהל.

ורק במאמץ רב נתגברה על בכייה והשיבה בקול שקט, כשהיא מוחה את לחייה: "לא כלום. אין לי שמלה, ולכן לא אוכל ללכת לנשף. תן את ההזמנה לאחד מידידיך במשרד, שאשתו תוכל להיראות נאה יותר בלבושה ממני". לבו נשבר בקרבו.

"שמעי-נא, מתילדה", אמר, "מה מחירה של שמלה מתאימה, שתוכלי להשתמש בה גם בהזדמנויות אחרות; משהו רגיל ביותר?"

הרהרה בנפשה כמה רגעים, מחשבת מחירים ומבקשת לידע איזה סכום יכולה היא לנקוב, בלי שתגרום למיאון גמור ולהתפרצות חרדה מלבו של הפקידון הזעיר.

לבסוף ענתה בפקפוק-מה:

"איני יודעת בדיוק, אבל חושבת אני שאוכל לעשות לי שמלה בארבע מאות פרנקים".

פניו החווירו קמעה, כיוון שסכום זה היה כסכום שחסך לקניית רובה. היה בדעתו לצאת לציד בקיץ הבא בבקעת-ננטר בחברת ידידים, שיוצאים היו לשם לציד-ציפורים בכל ראשון בשבת.

ואף-על-פי-כן אמר: "טוב, אתן לך ארבע מאות פרנקים, אבל קני לך בכסף זה שמלה יפה באמת".

יום הנשף הלך ונתקרב, והגברת ליזל מדוכאת הייתה, עצבנית ומודאגת. על-כל-פנים הייתה שמלתה מוכנה עמה. ערב אחד אמר לה בעלה:

"מה לך? את מוזרה בשלושת הימים האחרונים".

"אני אומללה מאוד על שאין לי שום תכשיט לענוד עם שמלתי", השיבה, "איראה אפסית כל-כך בלי כל קישוט לשמלה, כמעט מוטב לי לא ללכת כלל לנשף".

"ענדי פרחים", ענה, "הם יפים מאוד בעונה זו. בעשרה פרנקים תוכלי להשיג שתיים-שלוש שושנים נהדרות".

דבריו לא נתקבלו על לבה.

"לא. אין נורא מלהיראות ענייה בין נשים עשירות".

"איזו פתיה את!" קרא בעלה, "לכי אל הגברת פורסטייר ובקשי ממנה, שתשאל לך איזה תכשיט. הן חברות אתן!".

היא פרצה בשמחה: "כן, אתה צודק. כיצד לא עלה דבר זה על דעתי?"

למחרת הלכה לבקר את ידידתה וסחה לה את צרתה.

הגברת פורסטייר ניגשה אל שולחן כלי האיפור שלה, נטלה תיבה גדולה, הביאה אותה לפני הגברת ליזל, פתחה אותה ואמרה: "בחרי לך, יקירתי".

תחילה ראתה כמה צמידים, אחר מחרוזת של פנינים, ואחר צלב ונציאני עשוי זהב ואבנים יקרות, מעשה חושב. עמדה ובחנה את יפי העדיים למול הראי, מהססת ואינה יודעת אם להשאירם עליה או להחזירם לתיבה. היא חזרה ושאלה: "אין לך משהו אחר?"

"כן, חפשי את בעצמך. אינני יודעת מה ימצא חן בעינייך יותר".

לפתע גילתה בתוך תיבת-קטיפה שחורה מחרוזת יהלומים נהדרה. לבה התחיל פועם בחוזקה. ידיה הרעידו כשנטלה את המחרוזת, הידקה אותה מסביב לצווארון שמלתה הגבוה ועמדה, תפוסת התפעלות ממראה עצמה.

אחר, בהיסוס, שאלה נדכאת: "התוכלי להשאיל לי את זו? רק את זו ותו לא?"

"כן, כמובן"

התנפלה על צוואר רעותה, חיבקה לה בכל לב והלכה עם מטמונה היקר.

הגיע יום הנשף. הגברת ליזלנעטרה בהצלחה. הייתה היפה שבנשות-הנשף, הדורה, חינונית, מחייכת ורוויה אושר. כל הגברים התבוננו בה, שאלו לשמה וביקשו להציגם לפניה. כל מזכירי המדינה ביקשו לרקוד עמה ולס. המיניסטר עצמו הרגיש בה. והיא רקדה בשיגעון, באקסטזה; שתתה בעונג, בלא הרהור כלשהו, בניצחון יופייה, בגאות הצלחתה בתוך ענן של אושר, שריחפה בו מן ההערצה הכללית והתשוקה שעוררה אליה ומשלמות הניצחון, שיקר כל-כך ללב האישה בה.

היא עזבה את הנשף בסמוך לשעה הרביעית בבוקר. משעת חצות ואילך נתנמנם לו בעלה בחדר קטן, עזוב, בחברתם של שלושה גברים אחרים, שנשותיהם התענגו על הנשף.

הוא הטיל על כתפיה את המעיל, שהביאו עמם לשם חזרה הביתה – מעיל פשוט, יום-יומי, שדלותו התנפצה אל מול יופייה של שמלת הנשף. היא נפגעה מכך ומבקשת הייתה למהר ולצאת, שלא תרגשנה בה שאר הנשים הענוודות פרוות יקרות. ליזל עיכב בעדה. "המתני רגע, תצטנני בחוץ. אלך ואביא מרכבה". אבל לא שמעה בקולו ומיהרה וירדה במדרגות. כשעמדו ברחוב, לא יכלו למצוא מרכבה להסיעם הביתה. החלו מחפשים וקוראים לעומת העגלונים, שחלפו על-פניהם.

פסעו לעומת הסינה נואשים ומרעידים. לבסוף מצאו על המזח אחת מאותן העגלות הישנות, שניתן לראותן רק בפריס עם רדת הלילה, כאילו בושות היו בדלותן לאור היום.

העגלה הביאה אותם לפתח ביתם שברי-דה-מרטיר, ובשקט נדכא עלו במדרגות המובילות לדירתם. בשבילה היה זה הסוף. ואשר אליו, מהרהר היה שעליו להיות בשעה העשירית בבוקר במשרדו.

פשטה מעליה את המעיל, שכיסה את כתפיה כדי לחזות עצמה בכל הדרה לפני הראי. לפתע פצחה בקריאה: המחרוזת לא הייתה עוד על צווארה!

"מה לך?" שאל כשהוא לבוש עוד רק למחצה.

היא נפנתה אליו בייאוש נורא.

"אין... אין... אין לי עוד המחרוזת של הגברת פורסטייר..."

"מה?! לא יתכן!"

הם חיפשו בקיפולי השמלה, בקיפולי המעיל, בכיסים, בכול – ולא נמצאה להם.

"כלום בטוחה את שהייתה על צווארך כשעזבנו את הנשף?"

"כן, נגעת בידי במסדרון של המיניסטריון".

"אבל אילו איבדת אותה ברחוב, היינו שומעים כשנפלה".

"כן, ייתכן... הזוכר אתה את מספר העגלה?"

"לא, ואת?"

"לא".

הביטו המומים זה בפני זו. לבסוף חזר ליזל ולבש את בגדיו.
"אחזור בדרך שבאנו", אמר, "אולי אמצע אותה".
הוא יצא, והיא נשארה עומדת בתלבושת הערב, כשאינן בה כוח לעלות על מיטתה;
אחר ישיבה בתוך כורסה בלא יכולת או רצון לחשוב.
בסמוך לשעה השביעית חזר. הוא לא מצא דבר.

הלך לתחנת המשטרה, למערכות העיתונים להציע פרס, לחברות העגלונים, לכל
מקום שנצנוץ של תקווה זרח ממנו.
יום תמים המתינה באותו מצב של ייאוש לנוכח האסון שבא עליה. עם לילה חזר
ליזל הביתה, פניו קמוטים וחיוורים; דבר לא נמצא לו.
"עליך לכתוב לידידתך", אמא, "ולומר לה ששיברת את אבזם המחרוזת ושהיא
נמצאת בתיקון. כך תהא לנו שהות להמשיך בחיפושים".
היא כתבה כפי שהכתיב לה. עם סוף אותו שבוע אבדה להם כל תקווה. ליזל,
שנזדקן בחמש שנים, אמר בתוקף: "עלינו לדאוג להחזרת היהלומים".

למחרת אותו יום נטלו את הקופסה, שבה הייתה המחרוזת, והלכו אל הסוחר ששמו
רשום היה בפנים הקופסה. הוא פתח וביקש בפנקסיו.
"לא אני הוא שמכרתי מחרוזת זו, גברתי; בוודאי רק הקופסה נקנתה כאן".
הלכו מסוחר לסוחר, מחפשים מחרוזת שתהא דומה לראשונה לפי זיכרונם,
כשמצפונם נוקף אותם וצערם גדול.

בחנות אחת בפלה רויאל מצאו מחרוזת יהלומים, שנראתה בדיוק כמחרוזת שאבדה.
מחירה היה ארבעים אלף פרנקים, אבל נכונים היו למוכרה להם בשלושים ושישה
אלף.

הם התחננו לפני מוכר התכשיטים שלא ימכור אותה במשך שלושה ימים, וסידרו
בניהם שהסוחר יקבל את המחרוזת בחזרה בסכום של שלושים וארבעה אלף
פרנקים, אם ימצאו את המחרוזת שאבדה עד סוף חודש פברואר.
היו לליזל שמונה-עשר אלף פרנקים, שהוריש לו אביו, ואמר ללוות את הסכום
הנותר.

והוא לווה את הנותר: אלף מאיש אחד, חמש מאות מאיש אחר, חמשת אלפים כאן,
שלושת אלפים שם. חתם על שטרות, עשה חוזים מהרסים ועסקים עם מלוי
בריבית; משכן את כל שנות קיומו העלוב, סיכן את חתימתו בלי לדעת אם יוכל

לכבדה, ומשימים לנוכח פני העתיד המאיימים, הדלות האפלה, הייסורים הנוראים, ייסורי הגוף וייסורי הנפש, הלך להשיג את המחרוזת החדשה ולהניח על שולחנו של מוכר התכשיטים שלושים ושישה אלף פרנקים.

כשהחזירה הגברת ליזל את המחרוזת לגברת פורסטייר, אמרה לה זו בקול נוקשה: "צריכה היית להחזירה לי לפני-כן; ייתכן שהייתה נדרשת לי". לשמחתה לא פתחה את הקופסה. אילו היתה מרגישה בתחליף, מה היתה חושבת? מה היתה אומרת? כלום לא היתה חושבת אותה לגנבה?

והגברת ליזל למדה להכיר פירושם של ימי-עוני אכזריים. מיד עם תחילת עונים נטלה את חלקה בגבורה. מחובתם לשלם אותו חוב מאיים. היא תשלם אותו. המשרתת פוטררה. הם החליפו את דירתם ושכרו להם עליית-גג. למדה את עבודת הבית הקשה ותפקידי המטבח השנואים. הדיחה את הכלים ושפשה את ציפורניה הוורודות על גבי חומר הצלחות המפוספס ומאחורי המחבתים. כיבסה את הלבנים המלוכלכים, את הכותנות ומטליות הכלים ותלתה אותם לייבוש על החבל. בכל בוקר הורידה את פח-הזבל אל הרחוב ונשאה את דלי המים למעלה, כשהיא נעצרת מפעם לפעם להינפש קמעה. ולבושה כאישה ענייה בלכה אל הירקן, החנווני, הקצב; סלה בידה, מהדסת ונעלבת ונלחמת על כל פרוטה עלובה. בכל חודש יש לפרוע שטרות, לחדש שטרות אחרים, להרוויח זמן. בעלה עבד בערבים באיזון חשבונותיו של איזה סוחר, ובלילות היה מעתיק עמודים על עמודים במחיר חמש אגורות העמוד.

עשר שנים נמשכו חיים אלה.

מקץ עשר שנים נפרעו כל החובות כולם – הריבית והריבית הקצוצה של כל המלווים בריבית.

הגברת ליזל הזקינה. היא הפכה והייתה אחת מאותן נשים חזקות, נוקשות ומרות-נפש, בעלות בית מרוד ואביון. שערותיה מרופטות היו, שמלותיה דלות, וידיה אדומות ממלאכה. מדברה היה בקול צווחני, והמים ניתזים היו על-פני כל הרצפה כשהדיחה את הכלים. אבל לעתים, כשבעלה היה במשרד, היתה יושבת ליד החלון ומהרהרת באותו ערב נהדר מימים עברו, באותו נשף שכל-כך יפה ונערצה היתה בו. מה היה קורה, אילו לא אבדה לה אותה מחרוזת? מי יודע? כמה מוזרים הם החיים וכמה הפכפכים. מה מעט דרוש כדי להרוס או לגאול!

באחד מימי ראשון, כשהלכה לטייל לאורך שני-אליזה לבדר עצמה מעמל השבוע, ראתה לפתע אישה אחת מטיילת לה עם ילדה. היתה זו הגברת פורסטייר: צעירה עדיין, יפה וחיננית.

הגברת ליזל חשה כאילו משהו נהפך בקרבה. התיגש לדבר עמה? כן, כמובן. עכשיו, שפרעה את חובה, תספר לה הכול. למה לא?
היא ניגשה אליה.

"בוקר טוב, ז'ני".

זו לא הכירה אותה והופתעה מן הפנייה הידידותית, שבאה מאישה ענייה.

"אבל...גברתי...גמגמה, "איני מכירה...בוודאי טעות בידך..."

"לא...מתילדהליזל אני!"

קריאת תמיהה פרצה מפיה של הגברת פורסטייר.

"הו! מתילדה המסכנה...כמה נשתנית!"

"כן, ימים קשים עברו עלי מאז ראיתך לאחרונה, וצרות נוראות... וכולן בגללך".

"בגללי? הא כיצד?"

"זוכרת את אותה מחרוזת יהלומים, שהשאלת לי לנשף של מיניסטריון החינוך?"

"כן, וכבכך?"

"ובכן, איבדתי אותה".

"כיצד?הן החזרת אותה לי!"

"החזרתי לך מחרוזת אחרת, הדומה לראשונה, ובמשך עשר השנים האחרונות

שילמנו את מחירה. בוודאי משערת את שלא בנקל עלה לנו הדבר; לא היה בידינו

כל הכסף...אבל סוף-סוף פרענו את החובות, ואני שוב שמחה".

הגברת פורסטייר נפעמה.

"את אומרת שקנית לי מחרוזת יהלומים במקום המחרוזת שאבדה לך?"

"כן, כלום לא הרגש בהבדל? דומות מאוד היו זו לזו".

וחייכה בגאווה ואושר תמים.

הגברת פורסטייר, מזועזעת כולה, נטלה את שתי ידיה של רעותה.

"הו, מתילדה המסכנה שלי! שלי הן היתה מחרוזת מזויפת, שלכל היותר היה שוויה

חמש מאות פרנקים..."